

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра державно-правових дисциплін

Я. О. Тицька, Н. В. Атаманова

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ У ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІЙ СФЕРІ

Методичні вказівки до планів семінарських занять

для бакалаврів, які навчаються за спеціальностями D8 – Право, K9 –
Правоохоронна діяльність та D9 – Міжнародне право

Одеса

2026

УДК 340.1:[342.7:004]
Т 338

Рекомендовано до друку Вченою Радою
Міжнародного університету.
Протокол № 10 від 15.04.2026 р.

Укладачі:

Тицька Яна Олександрівна – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри державно-правових дисциплін Міжнародного університету

Атаманова Наталя Віталіївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри державно-правових дисциплін Міжнародного університету

Рецензенти:

Завальнюк Володимир Васильович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри загальної теорії права та держави Національний університет «Одеська юридична академія».

Балтаджи Поліна Миколаївна – кандидат юридичних наук, професор кафедри державно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ.

Тицька Я. О., Атаманова Н. В. Диджиталізація у державно-правовій сфері : метод. вказівки до планів семінар. занять для бакалаврів, які навчаються за спец. D8 – Право, K9 – Правоохоронна діяльність та D9 – Міжнародне право. Одеса, 2026. 38 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/32736> ; DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.32736>

Методичні вказівки присвячені комплексному висвітленню теоретичних і практичних аспектів диджиталізації у державно-правовій сфері. У виданні розкрито сутність цифрової трансформації державного управління та правової системи, проаналізовано правові засади електронного урядування і цифрової демократії, особливості правового регулювання інформаційних відносин, забезпечення інформаційної та кібербезпеки. Значну увагу приділено правовим аспектам використання штучного інтелекту, міжнародним моделям його регулювання, а також підходам Європейського Союзу до формування ризик-орієнтованої правової політики у цій сфері. Окремо розглянуто публічно-правове регулювання сучасних цифрових технологій, зокрема блокчейну, віртуальної та доповненої реальності, метавсесвіту. Методичні матеріали містять тематичний план, плани семінарських занять, методичні рекомендації, завдання для самостійної роботи та перелік рекомендованих джерел, що сприяє формуванню системного розуміння цифрових процесів у праві та розвитку практичних навичок правового аналізу в умовах цифровізації. Видання призначене для здобувачів вищої освіти за спеціальностями «Право», «Правоохоронна діяльність» та «Міжнародне право», а також може бути корисним науковцям і практикам, які досліджують проблеми цифрового права.

ISBN -...-...-...-

© Тицька Я.О., Атаманова Н.В.,
2026

© Оформлення ПП «», 2026

1. ВСТУП

Навчальна дисципліна «Диджиталізація у державно-правовій сфері» є необхідним компонентом професійної підготовки юриста в умовах цифрової трансформації держави та правової системи. Знання закономірностей упровадження цифрових технологій у державне управління, правотворчу та правозастосовну діяльність, засвоєння понятійно-категоріального апарату цифрового та інформаційного права є важливою базою для розуміння сучасних юридичних процесів, а також для вироблення й закріплення навичок практичного застосування права в електронному середовищі.

Мета навчальної дисципліни «Диджиталізація у державно-правовій сфері» – формування у майбутніх юристів системи знань про основні принципи, напрями та механізми цифрової трансформації державного управління і правової системи, а також розвиток здатності здійснювати правовий аналіз цифрових процесів та застосовувати норми права до нових суспільних відносин, що виникають у зв'язку з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Диджиталізація у державно-правовій сфері» студент має знати:

- поняття, ознаки та основні напрями диджиталізації у державному управлінні та правовій сфері;
- сутність цифрового урядування, електронної демократії та правові механізми їх реалізації;
- особливості нормативно-правового регулювання інформаційних технологій, електронного документообігу та цифрових публічних послуг;
- основи правового забезпечення інформаційної безпеки, захисту персональних даних та кібербезпеки;
- правові аспекти використання штучного інтелекту та інших цифрових технологій у діяльності органів державної влади.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент має вміти:

- аналізувати чинне законодавство та міжнародний досвід у сфері диджиталізації державного управління і права;
- надавати правову оцінку цифровим процесам та юридичним фактам, що виникають у електронному середовищі;
- формулювати обґрунтовані висновки щодо правових ризиків і викликів цифрової трансформації;
- застосовувати теоретичні знання у практичній юридичній діяльності, пов'язаній із цифровими технологіями;

- аналізувати та тлумачити принципи і норми інформаційного права, права цифрового управління та електронної демократії.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				Заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекц.	прак	сам. роб.		лекц.	прак	сам. роб.
Тема 1. Теоретичні основи публічно-правового регулювання інформації 1. Інформація в правовій системі: загальнотеоретичні аспекти 2. Сутність інформації в умовах цифровізації правової системи 3. Генезис права на інформацію в період цифровізації 4. Загальна характеристика механізму правового регулювання інформації	16	4	2	10	20	2	2	16
Тема 2. Електронне урядування та цифрова демократія в умовах диджиталізації держави 1. Цифрова демократія: концептуальні підходи, основні поняття та механізми реалізації 2. Електронне урядування: концепція, принципи та застосування інформаційно-комунікаційних технологій у державному управлінні 3. Правове регулювання та законодавче забезпечення електронного урядування 4. Концепція публічно-правового регулювання інформації в умовах диджиталізації	15	4	2	9	20	2	2	16
Тема 3. Забезпечення безпеки у сфері використання інформаційно-комунікаційних технологій 1. Аналіз поняття інформаційно-комунікаційних технологій у правовій площині 2. Регулювання забезпечення безпеки у сфері використання інформаційно-комунікаційних технологій. зарубіжний і вітчизняний досвід 3. Сучасний стан міжнародного співробітництва у сфері забезпечення безпеки використання інформаційно-комунікаційних технологій 4. Міжнародно-правова регламентація забезпечення безпеки у сфері використання інформаційно-комунікаційних технологій	15	4	2	9	18	2		16
Тема 4. Поняття системи штучного	15	4	2	9	17	2		15

інтелекту та інформаційних систем 1. Система штучного інтелекту та інформаційні системи 2. Правова природа системи штучного інтелекту 3. Підходи до правового регулювання штучного інтелекту 4. Принципи правового регулювання штучного інтелекту та інтелектуальних систем								
Тема 5. Моделі розвитку правового регулювання відносин у сфері штучного інтелекту: міжнародний досвід 1. Проблемні аспекти правового регулювання технологій штучного інтелекту 2. Моделі розвитку правового регулювання відносин щодо розробки та впровадження інтелектуальних систем 3. Правова політика у сфері штучного інтелекту у країнах Азії 4. Порівняльний аналіз досвіду регулювання ІІІ в ЄС та країнах Азії	15	4	2	9	15			15
Тема 6. Особливості правового регулювання штучного інтелекту у Європейському союзі 1. Поняття «штучний інтелект» у праві ЄС та вітчизняному праві 2. Особливості підходу ЄС до регулювання систем штучного інтелекту 3. Особливості регулювання відповідальності та правового статусу штучного інтелекту в ЄС 4. Право інтелектуальної власності у контексті розвитку штучного інтелекту	15	4	2	9	15			15
Тема 7. Особливості публічно-правового регулювання окремих цифрових технологій 1. Технології віртуальної (доповненої) реальності як об'єкт правовідносин 2. Публічно-правові аспекти властивостей віртуальної (доповненої) реальності 3. Публічно-правове регулювання блок чейн децентралізовані системи та технології та їх використання у державній сфері. 4. Правові аспекти регулювання метавсесвіту	15	4	2	9	15			15
Усього годин	120	28	14	78	120	8	4	108
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ - ЗАЛІК								

3. ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Теоретичні основи публічно-правового регулювання інформації

План семінару

- Інформація в правовій системі: загальнотеоретичні аспекти
- Сутність інформації в умовах цифровізації правової системи
- Генезис права на інформацію в період цифровізації
- Загальна характеристика механізму правового регулювання інформації

Методичні рекомендації

У межах навчальної дисципліни «Диджиталізація у державно-правовій сфері» опрацювання теми «Теоретичні основи публічно-правового регулювання інформації» спрямоване на формування у студентів цілісного розуміння ролі інформації як ключового елементу сучасної правової системи в умовах цифрової трансформації. За цих умов інформація постає не лише об'єктом правового впливу, а й базовим ресурсом функціонування держави, суспільства та економіки, що зумовлює підвищену увагу до механізмів її правового регулювання у публічній сфері. Під час підготовки до заняття доцільно зосередитися на засвоєнні базових понять і дефініцій, а також чітко відмежовувати загальнотеоретичне розуміння інформації як соціального феномену від її юридичного змісту, тобто від випадків, коли вона набуває правового значення через закріплення у нормативно-правових актах або правозастосовчих документах.

Основну увагу слід приділити з'ясуванню ролі інформації в правовій системі, оскільки саме через неї здійснюється нормативне впорядкування

суспільних відносин, реалізація прав людини, публічний контроль і забезпечення прозорості діяльності органів влади. В умовах цифровізації істотно зростають обсяги інформаційних потоків, що підвищує значення критеріїв якості інформації – адекватності, достовірності та повноти, від яких безпосередньо залежить обґрунтованість юридичних рішень. Важливо усвідомлювати подвійний характер інформації як стратегічного ресурсу та водночас потенційного джерела ризиків для прав і безпеки.

Опрацьовуючи питання класифікації правової інформації, необхідно з'ясувати її практичне значення для юридичної діяльності, розрізняючи офіційну, індивідуально-правову та неофіційну правову інформацію. У цифровому середовищі ці види існують у різних формах електронного відтворення, що вимагає від юриста критичної оцінки джерела, юридичної сили та допустимості використання інформації. Аналогічної уваги потребує роль інформаційно-правових систем, які підвищують оперативність доступу до правових актів, але водночас вимагають навичок перевірки актуальності та коректності правової інформації.

Значну частину підготовки варто присвятити аналізу відображення інформації в законодавстві України та причин її неоднорідного правового розуміння у різних галузях публічного права. Особливу увагу слід звернути на конституційні гарантії права на інформацію, межі його реалізації та приклади юридичної відповідальності у сфері інформаційних відносин. Окремо доцільно проаналізувати вплив цифрової форми існування інформації на механізм правового регулювання, зокрема трансформацію юридичних норм, правовідносин і способів реалізації прав та обов'язків у цифровому середовищі.

Так, вивчення цієї теми формує теоретичну та методологічну основу для подальшого опанування дисципліни, забезпечуючи розуміння правової

природи інформаційних відносин і механізмів їх регулювання в умовах диджиталізації державно-правової сфери.

Тема 2. Електронне урядування та цифрова демократія в умовах диджиталізації держави

План семінару

- Цифрова демократія: концептуальні підходи, основні поняття та механізми реалізації
- Електронне урядування: концепція, принципи та застосування інформаційно-комунікаційних технологій у державному управлінні
- Правове регулювання та законодавче забезпечення електронного урядування
- Концепція публічно-правового регулювання інформації в умовах диджиталізації

Методичні рекомендації

Опрацьовуючи тему «Електронне урядування та цифрова демократія в умовах диджиталізації держави», насамперед слід усвідомити, що цифрові технології змінюють не лише технічні канали комунікації влади з громадянами – вони трансформують процедури ухвалення рішень, моделі участі та вимоги до прозорості й підзвітності публічної адміністрації. Тому під час підготовки до заняття важливо зосередитися на понятійному апараті –

що саме розуміється під е-урядуванням і е-демократією, які їхні цілі, принципи та межі застосування у правовій державі.

Особливу увагу доцільно приділити цифровій демократії як використанню інформаційно-комунікаційних технологій у демократичних процесах – для розширення участі громадян, розвитку публічних дебатів, підвищення відкритості рішень та забезпечення зворотного зв'язку з органами влади. Варто розрізняти її інституційні сектори – е-парламент, е-урядування, е-правосуддя – та практичні інструменти електронної участі – е-звернення, е-петиції, е-консультації, е-опитування, бюджети участі та сервіси контролю за діями влади. Під час аналізу інструментів необхідно оцінювати їх юридичні наслідки – чи породжують вони обов'язок реагування, які строки та процедури встановлюються, які вимоги висуваються до ідентифікації та достовірності даних.

Вивчаючи електронне урядування, слід з'ясувати його як форму організації державного управління – із застосуванням ІКТ для надання публічних послуг, автоматизації процесів, підвищення якості управлінських рішень і спрощення взаємодії «держава – громадянин – бізнес». Доцільно проаналізувати нормативні засади, що забезпечують функціонування е-урядування – конституційні гарантії участі громадян в управлінні державними справами та інформаційні права, а також законодавство про електронні документи й документообіг, електронну ідентифікацію та довірчі послуги, доступ до публічної інформації, захист персональних даних, адміністративні послуги. Важливо розуміти етапність розвитку правового регулювання – від первинного оприлюднення інформації органами влади й закріплення статусу електронного документа до розгортання цифрових платформ і комплексних електронних сервісів.

Окремо слід зосередитися на концепції публічно-правового регулювання інформації в умовах диджиталізації – оскільки більшість управлінських процедур спирається на збір, обробку, зберігання та обмін цифровими даними. Тут важливо бачити проблемні вузли – фрагментарність і неоднорідність регулювання, відсутність уніфікованих підходів до доступу та інтеграції державних інформаційних систем, посилення ролі операторів і посередників, а також ризики стабільності та відмовостійкості систем. Під час підготовки варто критично оцінювати, як забезпечуються формальна визначеність, прозорість процедур, захист прав і законних інтересів у цифровому середовищі.

У підсумку опанування теми має сформувати вміння аналізувати цифрові інструменти держави не лише як зручні сервіси, а як юридично значущі механізми – із визначеними повноваженнями, процедурами, гарантіями, відповідальністю та вимогами до інформаційної безпеки. Це є методологічною основою для подальшого вивчення диджиталізації публічної влади – електронних послуг, електронної взаємодії реєстрів, відкритих даних, цифрових прав громадян і сучасних моделей управління.правильному використанню на практиці засвоєних теоретичних положень.

Тема 3. Забезпечення безпеки у сфері використання інформаційно-комунікаційних технологій

План семінару

- Аналіз поняття інформаційно-комунікаційних технологій у правовій площині

- Регулювання забезпечення безпеки у сфері використання інформаційно-комунікаційних технологій: зарубіжний і вітчизняний досвід
- Сучасний стан міжнародного співробітництва у сфері забезпечення безпеки використання інформаційно-комунікаційних технологій
- Міжнародно-правова регламентація забезпечення безпеки у сфері використання інформаційно-комунікаційних технологій

Методичні рекомендації

Питання забезпечення безпеки у сфері використання інформаційно-комунікаційних технологій є одним із базових у дисципліні «Диджиталізація у державно-правовій сфері», адже ІКТ формують сучасний інформаційний простір держави та створюють нові об'єкти правового впливу, ризики і потребу в спеціальних гарантіях. Опрацьовуючи тему, слід зосередитися на понятійному апараті та логіці регулювання безпеки ІКТ як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Розглядаючи матеріал, необхідно виходити з того, що безпека ІКТ має комплексний характер і охоплює:

- захищеність інформаційних систем та інформаційних потоків;
- гарантії інформаційних прав людини (доступ, приватність, захист персональних даних);
- інтереси держави щодо суверенітету, стійкості публічного управління та недопущення деструктивних впливів у цифровому середовищі.

Готуючись до заняття, важливо відмежовувати «інформаційно-правове забезпечення» як систему норм і принципів, що регулює створення,

використання й охорону інформаційних систем, від «безпеки ІКТ» як режиму запобігання загрозам і реагування на них. У межах національного виміру доцільно визначити нормативну основу регулювання:

- Конституція України (право на інформацію та межі обмежень, гарантії приватності);
- Закон України «Про інформацію» як базовий акт у сфері інформаційних відносин;
- спеціальні закони («Про державну таємницю», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних», «Про Національну програму інформатизації» тощо).

Оскільки ІКТ-середовище є транскордонним, значну увагу слід приділити міжнародному виміру, де співробітництво держав реалізується через:

- договірно-правові механізми (універсальні та регіональні конвенції, багатосторонні та двосторонні угоди);
- інституційні механізми (діяльність міжнародних організацій, координаційні платформи, узгодження підходів);
- практичні форми взаємодії (обмін інформацією, виконання запитів про правову допомогу, спільні операції, підготовка кадрів, створення інформаційних систем і науковий супровід).

Для закріплення теми доцільно виконати аналітичне завдання: обрати 1–2 нормативні акти національного рівня та 1 міжнародний документ і визначити – які загрози вони охоплюють, хто є суб'єктами забезпечення безпеки, які превентивні інструменти і заходи відповідальності передбачені, а також як вирішується колізія між територіальністю національного права та глобальним характером кіберзагроз.

Тема 4. Поняття системи штучного інтелекту та інформаційних систем

План семінару

- Система штучного інтелекту та інформаційні системи
- Правова природа системи штучного інтелекту
- Підходи до правового регулювання штучного інтелекту
- Принципи правового регулювання штучного інтелекту та інтелектуальних систем

Методичні рекомендації

Поняття системи штучного інтелекту та інформаційної системи є одним із ключових у сучасному інформаційному праві. Саме тому усвідомлення їх природи, основних ознак, структури та підходів до правового регулювання створює фундамент для подальшого опанування правових явищ цифрової сфери, зокрема режиму даних, інформаційної безпеки, автоматизованого прийняття рішень і юридичної відповідальності у цифровому середовищі.

Розглядаючи тему, необхідно виходити з того, що системність є загальнонауковою категорією, яка має принципове значення для права. Будь-яка система характеризується цілісністю, структурністю, ієрархічністю, зв'язністю та наявністю спільної мети. Ці ознаки дозволяють розглядати інформаційні та інтелектуальні технології не як випадкову сукупність елементів, а як упорядкований об'єкт правового впливу. Саме завдяки системному підходу право здатне визначити межі регулювання, коло відповідальних осіб і правові наслідки функціонування технологій.

Готуючись до заняття, слід насамперед осмислити інформаційну систему як організовану сукупність технічних, програмних та організаційних елементів, що забезпечують збирання, зберігання, обробку та передавання інформації. Водночас важливо розмежовувати інформаційні системи та інтелектуальні системи. Не кожна інформаційна система є інтелектуальною, однак більшість інтелектуальних систем функціонують на базі інформаційних потоків і даних. Їх специфіка полягає у використанні алгоритмів аналізу даних, здатності формувати рекомендації або рішення та у підвищеному рівні ризиків, які потребують правового контролю.

Оскільки інформаційні, інтелектуальні системи та системи штучного інтелекту є численними й різноманітними, одним із завдань правової науки є їх класифікація. У навчальній літературі виділяються різні критерії поділу: за функціональним призначенням, за сферою застосування, за ступенем автоматизації, за характером даних та за потенційним впливом на права людини. Така класифікація має не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки дозволяє диференціювати правові вимоги залежно від рівня автономності та ризиків конкретної системи.

Для прикладу можна охарактеризувати типову інтелектуальну систему, що використовується для аналізу даних і підготовки рекомендацій. Вона є аналітичною за призначенням, програмно-апаратною за своєю природою, частково автоматизованою за ступенем прийняття рішень, такою, що працює з масивами даних і потенційно впливає на права та інтереси особи. Відповідно, її функціонування потребує спеціальних вимог щодо контролю, прозорості та відповідальності.

У межах цієї теми також вивчається структура системи як єдність елементів, що її складають. Структура інформаційних та інтелектуальних систем зазвичай охоплює апаратний комплекс, програмне забезпечення, дані

та організаційні процедури. Апаратний комплекс забезпечує фізичну можливість функціонування програм, програмне забезпечення містить алгоритми й правила обробки, а дані є необхідним інформаційним ресурсом для аналізу та прийняття рішень.

Як приклад, можна розглянути узагальнену модель системи штучного інтелекту: система отримує вхідні дані, обробляє їх за допомогою алгоритмів, формує результат у вигляді рішення або рекомендації та, за потреби, ініціює дію. Вхідні дані використовуються для навчання й аналізу, а вихідні є результатом інтелектуальної діяльності системи.

Розглядаючи питання правової природи системи штучного інтелекту, слід виходити з того, що традиційно інформаційні системи розглядаються як об'єкти права. Водночас зростання автономності систем штучного інтелекту породжує дискусії щодо можливості надання їм особливого правового статусу. Для навчальних цілей важливо розуміти логіку цієї проблеми: право має визначити, хто несе відповідальність за рішення, прийняті з використанням ШІ, та які гарантії захисту прав людини повинні бути забезпечені.

Завершуючи опрацювання теми, слід звернути увагу на принципи правового регулювання штучного інтелекту та інтелектуальних систем. До них належать орієнтація на людину та її права, безпека і надійність, прозорість, недискримінація, відповідальність і підзвітність. Саме ці принципи формують основу для аналізу нормативних актів і дозволяють правильно оцінювати правові наслідки застосування сучасних інтелектуальних технологій.

Тема 5. Моделі розвитку правового регулювання відносин у сфері штучного інтелекту. Міжнародний досвід

План семінару

- Проблемні аспекти правового регулювання технологій штучного інтелекту
- Моделі розвитку правового регулювання відносин щодо розробки та впровадження інтелектуальних систем
- Правова політика у сфері штучного інтелекту у країнах Азії
- Порівняльний аналіз досвіду регулювання ШІ в ЄС та країнах Азії

Методичні рекомендації

Вихідним пунктом для опанування цієї теми є розуміння того, що правове регулювання технологій штучного інтелекту формується під тиском двох зустрічних потреб: стимулювання інновацій і гарантування безпеки та прав людини. Для цього слід усвідомити специфіку ШІ як об'єкта регулювання: автономність, здатність до самонавчання, непрозорість окремих моделей, масштабованість рішень і потенційний вплив на приватність, недискримінацію та інші основоположні права. Саме ці властивості зумовлюють ризик того, що традиційні правові конструкції не завжди встигають адекватно «підхоплювати» нові практики застосування ШІ, а регулювання нерідко має запізнілий і фрагментарний характер.

Соціально-правова логіка теми полягає в необхідності збалансованого впровадження ШІ у різні сфери так, щоб розвиток цифрової економіки не відбувався ціною зростання шкоди, маніпуляцій або втрати контролю над рішеннями. При підготовці важливо звернути увагу на дві групи проблем: універсальні (потреба у загальних правилах створення, тестування, запуску,

функціонування та контролю систем III) і галузеві (детальні вимоги для конкретних сфер – транспорт, медицина, освіта, публічне управління тощо). До цього додаються труднощі «ex ante» на етапі розробки (нескоординованість, непрозорість, дефіцит стандартів) та «ex post» на етапі застосування (непередбачуваність, складність доведення причинності, проблема розподілу відповідальності).

Наступне питання теми пов'язане з моделями правового підходу до регулювання інтелектуальних систем. На практиці значна частина держав починає зі стратегій та етичних орієнтирів, які задають вектор, але не містять детального «плану дій». Водночас поступово переходять до обов'язкових норм, причому ключовим прикладом комплексного підходу виступає ризик-орієнтована модель: системи класифікуються за рівнем ризику, а інтенсивність вимог зростає разом із потенційною шкодою. Це дозволяє уникати надмірного регулювання у випадках мінімального ризику й водночас «ущільнювати» контроль там, де можливі істотні порушення прав чи загрози безпеці.

Вивчаючи міжнародний досвід, слід порівняти підходи ЄС та країн Азії. Європейська модель орієнтується на системність і «горизонтальне» охоплення: встановлюються загальні правила та механізми забезпечення відповідності (зокрема оцінка відповідності для високоризикових систем, вимоги прозорості, надійності, управління даними, людського нагляду). Її сильна сторона – передбачуваність і правові гарантії, а складність – потреба постійного оновлення критеріїв ризику через швидку еволюцію моделей машинного навчання та появу нових типів застосувань.

Азійські підходи демонструють більшу різноманітність. У Китаї простежується секторальна логіка: приймаються рамкові акти щодо даних і персональної інформації, а також спеціальні правила для алгоритмічних

рекомендацій, синтетичного контенту та генеративних сервісів; паралельно формуються етичні принципи й технічні стандарти. Японія тривалий час дотримується «м'якої» моделі: уряд підтримує розвиток ШІ через рекомендації та управління ризиками без надмірних заборон, роблячи акцент на інноваційному потенціалі. Сінгапур розвиває гуманістичну концепцію відповідального застосування, поєднуючи національні стратегії, саморегулювання та практичні настанови для довіри й управління ризиками. Південна Корея рухається у напрямі рамкового закону з елементами ризик-орієнтованості та стимулювання індустрії.

Порівняльний висновок для цієї теми полягає в тому, що ефективне регулювання ШІ потребує комплексної моделі: чіткого понятійного апарату, принципів (орієнтація на людину, безпека, прозорість, недискримінація, підзвітність), класифікації систем за ризиком або автономністю, процедур оцінки відповідності, а також взаємодії правових норм із технічними стандартами й етичним наглядом. Саме така конструкція дозволяє одночасно підтримувати інновації та забезпечувати реальні гарантії захисту прав і свобод у цифровому середовищі.

Тема 6. Особливості правового регулювання штучного інтелекту у Європейському Союзі

План семінару

- Поняття «штучний інтелект» у праві ЄС та вітчизняному праві
- Особливості підходу ЄС до регулювання систем штучного інтелекту

- Особливості регулювання відповідальності та правового статусу штучного інтелекту в ЄС
- Право інтелектуальної власності у контексті розвитку штучного інтелекту

Методичні рекомендації

Поняття штучного інтелекту є одним із ключових у сучасному праві Європейського Союзу, оскільки саме через його правове осмислення формується система регулювання цифрових технологій, забезпечується баланс між інноваційним розвитком і захистом основних прав та свобод людини. Усвідомлення змісту цього поняття, його особливостей у праві ЄС та національному праві, а також розуміння основних регуляторних підходів створює фундамент для опанування подальших правових інститутів у сфері цифрової трансформації.

Розглядаючи тему, необхідно виходити з того, що штучний інтелект не є єдиним або однорідним явищем. Він охоплює широкий спектр технологій і систем, здатних аналізувати дані, навчатися на основі досвіду, формувати рекомендації або приймати рішення з різним ступенем автономності. Саме ця багатоманітність функцій, форм реалізації та сфер застосування ускладнює вироблення універсального визначення і зумовлює потребу у спеціальному правовому регулюванні, орієнтованому не лише на технічні характеристики, а насамперед на потенційні ризики для людини та суспільства.

Європейський Союз у процесі формування правових засад регулювання штучного інтелекту виходить із того, що правове втручання має бути пропорційним і диференційованим. Основою такого підходу є оцінка рівня ризику, який створює застосування конкретної системи ШІ. Саме тому в Акті

про штучний інтелект закріплено ризик-орієнтовану модель регулювання, що дозволяє поєднати забезпечення безпеки та дотримання прав людини із збереженням умов для технологічного розвитку.

У межах цього підходу системи штучного інтелекту класифікуються залежно від рівня ризику, який вони становлять, а саме:

- системи з неприйнятним рівнем ризику, використання яких забороняється у зв'язку з прямою загрозою основним правам і свободам людини;
- системи з високим рівнем ризику, що підлягають жорсткому регуляторному контролю та мають відповідати вимогам щодо якості даних, прозорості, людського нагляду та постринкового моніторингу;
- системи з обмеженим рівнем ризику, для яких встановлюються переважно вимоги прозорості та інформування особи про взаємодію із системою ШІ;
- системи з мінімальним рівнем ризику, застосування яких не потребує спеціальних регуляторних обмежень.

Такий поділ дозволяє Європейському Союзу уникнути надмірного регулювання та водночас забезпечити належний рівень захисту публічних і приватних інтересів. Важливо також, що Акт про штучний інтелект має екстериторіальну дію, поширюючись на постачальників і користувачів систем ШІ з третіх країн у разі використання результатів їх діяльності на території ЄС, що істотно підвищує значення цього регулювання у глобальному вимірі.

Окрему увагу в межах правового регулювання приділено питанню правового статусу та відповідальності у зв'язку із застосуванням систем штучного інтелекту. У праві ЄС ШІ розглядається як об'єкт права, а не як його суб'єкт, що виключає можливість покладання відповідальності

безпосередньо на систему. Відповідальність за шкоду, завдану внаслідок функціонування ШІ, покладається на осіб, які беруть участь у розробці, впровадженні або експлуатації таких систем, залежно від їх ролі та можливостей контролю.

Важливим елементом правового регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі є також орієнтація на етичні засади його застосування. Правові норми у цій сфері не зводяться виключно до технічних або процедурних вимог, а спрямовані на забезпечення поваги до людської гідності, автономії особи, недискримінації та прозорості ухвалення рішень. Саме поєднання правового та етичного підходів дозволяє розглядати штучний інтелект не як самоціль, а як інструмент, використання якого має бути підпорядковане інтересам людини та суспільства, що відповідає базовим цінностям Європейського Союзу та визначає стратегічний напрям розвитку цифрового регулювання.

Таким чином, правове регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі постає як цілісна система норм, побудована на принципах ризик-орієнтованості, пропорційності та захисту основних прав. Воно спрямоване на формування надійного та безпечного цифрового середовища, здатного забезпечити довіру суспільства до нових технологій і визначити подальші вектори розвитку цифрового права.

Тема 7. Особливості публічно-правового регулювання окремих цифрових технологій

План семінару

- Технології віртуальної (доповненої) реальності як об'єкт правовідносин
- Публічно-правові аспекти властивостей віртуальної (доповненої) реальності
- Публічно-правове регулювання блокчейн-технологій, децентралізованих систем та їх використання у державній сфері
- Правові аспекти регулювання метавсесвіту

Методичні рекомендації

Розглядаючи публічно-правове регулювання окремих цифрових технологій, необхідно виходити з того, що їх поява і поширення зумовлюють виникнення нових видів суспільних відносин, які потребують правового впорядкування з боку держави. Віртуальна (доповнена) реальність, блокчейн-технології та метавсесвіт змінюють способи здійснення публічних і приватних функцій, впливають на механізми реалізації прав і свобод людини, а також трансформують традиційні уявлення про юрисдикцію, ідентифікацію суб'єктів і фіксацію юридично значущих фактів. Саме тому ці технології розглядаються не лише як технічні інновації, а як повноцінні об'єкти правовідносин, що перебувають у сфері публічно-правового впливу.

Для цілісного розуміння предмета регулювання доцільно порівняти основні цифрові технології з погляду їх правової природи, характеру публічно-правових ризиків та інструментів державного впливу. Таке порівняння дозволяє виявити спільні риси правового реагування та специфіку регуляторних підходів у кожному випадку (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика публічно-правового регулювання окремих цифрових технологій

Цифрова технологія	Об'єкт правовідносин	Основні публічно-правові ризики	Напрями державного регулювання
Віртуальна та доповнена реальність (VR/AR)	Цифрове середовище взаємодії користувачів, аватари, віртуальні дії та контент	складність ідентифікації осіб; транснаціональність; обробка персональних і біометричних даних; психологічний та інформаційний вплив	захист персональних даних; стандарти безпеки; вимоги до платформ; юрисдикційні механізми
Блокчейн і DLT	Розподілені реєстри, токенизовані активи, смартконтракти	правова значущість записів; відповідальність за помилки; фінансові ризики; AML/CTF	ліцензування; фінансовий нагляд; правовий режим віртуальних активів
Метавсесвіт	Інтегрований цифровий простір соціальної, економічної та публічної діяльності	платформна концентрація влади; масове профілювання; безпека даних; захист неповнолітніх	регулювання платформ; цифрові права; експериментальні правові режими

Віртуальна та доповнена реальність як об'єкт правовідносин характеризуються насамперед створенням імерсивного цифрового середовища, у межах якого здійснюється комунікація, навчання, професійна діяльність, медична реабілітація та надання публічних послуг. Особливістю таких відносин є поєднання віртуальних дій з реальними наслідками для особи, що ускладнює правову кваліфікацію поведінки учасників. Анонімність, використання аватарів і технічна опосередкованість взаємодії зумовлюють необхідність вироблення спеціальних публічно-правових підходів до ідентифікації суб'єктів, визначення юрисдикції та забезпечення юридичної відповідальності.

Блокчейн-технології та децентралізовані системи у публічній сфері привертають увагу держави завдяки можливості забезпечення прозорості, незмінності та достовірності інформації. Водночас використання

розподілених реєстрів у державному управлінні порушує низку правових питань, пов'язаних із правовою силою цифрових записів, механізмами виправлення помилок, захистом прав учасників та відповідальністю за наслідки функціонування алгоритмів. Особливого значення набуває регулювання обігу токенизованих активів і віртуальних активів, що потребує поєднання фінансового нагляду, антикорупційних та інформаційно-безпекових інструментів.

Метавсесвіт як новий етап розвитку цифрових середовищ поєднує властивості віртуальної реальності, економічних платформ і соціальних мереж, утворюючи складний багаторівневий об'єкт правового регулювання. У цьому просторі виникають специфічні правовідносини щодо цифрових товарів, послуг, даних і форм цифрової ідентичності. Значна частина нормативних правил формується самими платформами, що зумовлює необхідність публічно-правового втручання з метою забезпечення балансу між приватними інтересами операторів і публічними інтересами суспільства та держави.

Таким чином, публічно-правове регулювання віртуальної реальності, блокчейн-технологій і метавсесвіту спрямоване на забезпечення правової визначеності, захисту прав людини, безпеки цифрових процесів і стабільності державного управління. Усвідомлення цих підходів є необхідною умовою для розуміння сучасних трансформацій публічного права в умовах цифровізації.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

• Кормич Б. А. Інформаційне право України : навчально-методичний посібник (для студентів денної та заочної форми навчання) / Б. А. Кормич, І. В. Міщенко / Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2021. – 45 с.

• Манько Д. Право і держава в умовах сучасних суспільних викликів : навч.-метод. посіб. для здобувачів 3-го рівня «Д-р філософії» (PhD) зі спец. 081 «Право» [Електронне видання] / Д. Манько ; Міжнар. гуман. ун-т. – Одеса : Фенікс, 2022. – 50 с.

3. Харитонов Є. О. Право інформаційних технологій / Є. О. Харитонов // Енциклопедія соціогуманітарної інформології / коорд. проекту та заг. ред. проф. К. І. Беяков. – Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2020. – Т. 1 – 342с.

Допоміжна:

• Андрєєв К. О. Правове регулювання штучного інтелекту: світовий досвід та перспективи для України. Київ: Юрінком Інтер, 2022. 314 с.

- Атаманова Н., Федан С. Системна парадигма диджиталізації права. Актуальні питання у сучасній науці, 2024. (10 (28)). С. 261-272. DOI:10.52058/2786-6300-2024-10(28)-261-272.
- Атаманова Н.В., Смирнов М.Д. Диджиталізація державно-правової сфери в Україні. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. № 1. 2022. С.3-8.
- Атаманова Н.В. Засоби протистояння інформаційним фейкам у сучасній державі. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції* № 3. 2023 С.3-9.
- Берназюк О. О. Адміністративно-правові засади використання цифрових технологій у праві: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Київ, 2021. 647 с.
- Борщевська О. М., Заснов І. О. Правові підстави та перспективи використання штучного інтелекту в судочинстві України. *Правова держава*. 2023. Вип. 50. С. 106-119.
- Варламова М., Дем'янова Ю. Основні тенденції диджиталізації у глобальному вимірі. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 2(63). С. 251-263.
- Вінник О. М. Правове регулювання відносин цифровізації: місце і роль у правовій системі та системі господарського права України. Актуальні проблеми права: теорія і практика. 2022. № 1(43), С. 21–32.
- Гавриленко Н., Козіцька Н. Аналітичне забезпечення цифрових трансформацій. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38.
- Гончарова І. О. Правові основи розвитку штучного інтелекту у правовій системі ЄС. Харків: Право, 2022. 280 с.

- Дубняк М. В. Цифрова трансформація освіти та цифрових компетентностей: правові аспекти. Інформація і право. № 3(42)/2022. С. 141–155.
- Духовна О. Україна “в цифрі”: напрямки реформування. Юридична газета online. URL: <http://yur-gazeta.com> (дата звернення: 10.01.2026).
- Задихайло О. А. Регулювання цифрових технологій в Європейському Союзі: аналітичний огляд. Львів: ЛДУВС, 2021. 256 с.
- Лебідь П. М. Правові виклики впровадження штучного інтелекту в Європейському Союзі. Львів: ПАІС, 2021. 276 с.
- Лєгеца Ю. О. Адміністративно-правове забезпечення безпеки ведення публічних інформаційних сервісів як складова національної безпеки України. Man and society in the dimensions of socio-cultural transformation: Scientific monograph. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2022. 301 p. Р. 6–21.
- Литвиненко П. Г. Європейська стратегія розвитку штучного інтелекту: правові аспекти. Київ: Академія наук, 2022. 320 с.
- Манько Д. Г. Диджиталізація правового регулювання: технологічні алгоритми та електронні документи. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2020. № 1. С. 18–23.
- Пармонова О. Ю. Цифрове право в Європі: штучний інтелект та регуляторні виклики. Одеса: ОНУ, 2023. 298 с.

Нормативні акти:

- Європейський Акт про штучний інтелект. Artificial Intelligence Act (AI Act). 2023. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/european-ai-act> (дата звернення: 10.01.2025).

• Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні. Розпорядження КМУ від 02 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p> (дата звернення: 10.01.2026).

• Про електронні комунікації: Закон України від 01.03.2023 № 1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1089-20#Text> (дата звернення: 10.01.2026).

• Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України № 2155-VIII у редакції від 01.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 10.01.2026).

• Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України № 80/94-ВР у редакції від 28.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.01.2026).

• Про розвиток цифрових технологій в Україні. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.04.2022 № 381. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/381-22> (дата звернення: 10.01.2026).

• Про цифрову трансформацію та цифрове врядування: Закон ЄС, Regulation (EU) 2023/1103. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32023R1103> (дата звернення: 10.01.2026).

Інформаційні ресурси:

• Верховна Рада України : офіційний вебсайт. URL: <http://portal.rada.gov.ua> (дата звернення: 28.01.2026).

• Кабінет Міністрів України : урядовий портал. URL: <http://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 28.01.2026).

- Правознавець : електронна бібліотека юридичної літератури. URL: <http://pravoznavec.com.ua> (дата звернення: 28.01.2026).
- Український юридичний форум. URL: <http://www.urist.in.ua> (дата звернення: 28.01.2026).
- Книги та підручники з права України. URL: <http://yurist-online.com/uslugi/yuristam/knigi/> (дата звернення: 28.01.2026).
- Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua> (дата звернення: 28.01.2026).
- ЛІГА:ЗАКОН : інформаційно-пошукова система законодавства України. URL: <https://ips.ligazakon.net> (дата звернення: 28.01.2026).
- Єдиний державний реєстр судових рішень України. URL: <https://www.reyestr.court.gov.ua> (дата звернення: 28.01.2026).
- Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (Укрпатент). URL: <https://ukrpatent.org/uk> (дата звернення: 28.01.2026).
- World Intellectual Property Organization (WIPO) : офіційний вебсайт. URL: <https://www.wipo.int/portal/en/index.html> (дата звернення: 28.01.2026).

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Теоретичні основи публічно-правового регулювання інформації

- Скласти ієрархічну схему (піраміду) джерел публічно-правового регулювання інформації в Україні (Конституція України – закони України – підзаконні нормативно-правові акти – міжнародні договори).
- Підготувати порівняльну таблицю «Види правової інформації» (офіційна – індивідуально-правова – неофіційна) з прикладами з чинного законодавства.
- Проаналізувати 2–3 норми Конституції України, що гарантують право на інформацію, з урахуванням умов цифровізації.

Реферат:

- Аналіз правового регулювання інформаційних процесів у цифровому середовищі.

Тема 2. Електронне урядування та цифрова демократія в умовах диджиталізації держави

- Скласти схему механізмів електронного урядування (електронні послуги – електронна участь – електронне прийняття рішень).
- Підготувати таблицю «Інструменти цифрової демократії» (електронні петиції – електронні консультації – відкриті дані) із зазначенням правових засад їх функціонування.
- Проаналізувати 1–2 нормативно-правові акти, що регулюють електронне урядування в Україні.

Реферат:

- Електронне урядування як механізм цифрової трансформації державного управління.

Тема 3. Забезпечення безпеки у сфері використання інформаційно-комунікаційних технологій

- Скласти схему системи забезпечення інформаційної та кібербезпеки у публічно-правовій сфері.
- Підготувати порівняльну таблицю «Загрози інформаційній безпеці» (кібератаки – витоки даних – дезінформація) та правові механізми їх нейтралізації.
- Проаналізувати один міжнародний документ у сфері кібербезпеки та його значення для України.

Реферат:

- Правові механізми кібербезпеки у цифровому суспільстві.

Тема 4. Поняття системи штучного інтелекту та інформаційних систем

- Підготувати таблицю «Ознаки та функції систем штучного інтелекту» у сфері публічного управління.
- Проаналізувати ризики використання штучного інтелекту з точки зору дотримання прав людини.

Реферат:

- Штучний інтелект у правовій системі: виклики та перспективи.

Тема 5. Моделі розвитку правового регулювання відносин у сфері штучного інтелекту: міжнародний досвід

- Скласти порівняльну таблицю моделей правового регулювання штучного інтелекту (Європейський Союз – Сполучені Штати Америки – країни Азії).
- Проаналізувати підходи до визначення правового статусу систем штучного інтелекту.
- Визначити ключові тенденції розвитку міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту.

Реферат:

- Правове регулювання технологій штучного інтелекту в різних країнах світу.

Тема 6. Особливості правового регулювання штучного інтелекту у Європейському Союзі

- Скласти схему ризик-орієнтованого підходу Європейського Союзу до регулювання систем штучного інтелекту.
- Підготувати таблицю «Категорії ризиків систем штучного інтелекту» та відповідні регуляторні вимоги.
- Проаналізувати значення підходів ЄС для гармонізації законодавства України.

Реферат:

- Підходи ЄС до регулювання штучного інтелекту: аналіз законодавчих ініціатив.

Тема 7. Особливості публічно-правового регулювання окремих цифрових технологій

- Скласти схему публічно-правового регулювання блокчейн-технологій, метавсесвіту та цифрових державних сервісів.
- Підготувати порівняльну таблицю «Цифрові технології як об'єкти правовідносин».
- Проаналізувати 1–2 правові проблеми, що виникають у процесі впровадження цифрових державних послуг.

Реферат:

- Правові аспекти блокчейну, метавсесвіту та цифрових державних послуг.

Загальні рекомендації щодо написання рефератів

- Обсяг – 8–15 сторінок (без додатків).
- Шрифт Times New Roman, 14, міжрядковий інтервал 1,5.
- Обов'язкове використання Конституції України, законів України, міжнародних договорів та наукових джерел.
- Структура реферату: вступ – основна частина – висновки – список використаних джерел (не менше 15–20 позицій).
- Критерії оцінювання: актуальність теми – глибина аналізу – аргументованість висновків – академічна доброчесність – коректність оформлення.

6. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

- Що таке цифрове право і які його основні складові?
- Як цифровізація змінює традиційне правове регулювання?
- Які основні джерела правового регулювання цифрових відносин в Україні?
- Як цифрові технології впливають на доступ до правової інформації?
- Які основні виклики постають перед правовими системами в умовах цифровізації?
- Яку роль відіграє штучний інтелект у правозастосуванні?
- Як цифрові технології впливають на систему судочинства?
- Як штучний інтелект може використовуватись у правовій аналітиці?
- Які ключові проблеми правового регулювання цифрових технологій існують в Україні?
- Як міжнародне право регулює цифрові відносини?
- Як визначається поняття «цифрова демократія» та які її основні принципи?
- Які переваги та ризики цифрової демократії?
- Як електронні платформи впливають на прозорість державного управління?
- Які приклади успішного впровадження електронного урядування в різних країнах?
- Як в Україні реалізується електронне урядування?

- Які законодавчі акти регулюють електронне урядування в Україні?

- Як штучний інтелект може використовуватись у державному управлінні?

- Які основні ризики пов'язані з електронним урядуванням?
- Як цифрові технології можуть сприяти боротьбі з корупцією?
- Які міжнародні стандарти впливають на розвиток електронного урядування?

- Які основні принципи забезпечення інформаційної безпеки?
- Які загрози кібербезпеці існують у сучасному світі?
- Як законодавство України регулює питання кібербезпеки?
- Які міжнародні організації займаються регулюванням кібербезпеки?

- Які основні виклики у сфері боротьби з кіберзлочинністю?
- Як міжнародні договори сприяють забезпеченню кібербезпеки?
- Як забезпечується правовий захист персональних даних в умовах цифровізації?

- Які основні ризики цифрової ідентифікації?
- Які проблеми виникають при застосуванні технологій біометричної ідентифікації?

- Як міжнародне право регулює питання конфіденційності та персональних даних?

- Які основні принципи правового регулювання штучного інтелекту?

- Чи може штучний інтелект бути суб'єктом права?
- Які основні етичні аспекти використання штучного інтелекту в юридичній сфері?

- Як штучний інтелект використовується для аналізу судових рішень?
- Які країни мають передове законодавство щодо регулювання штучного інтелекту?
- Які міжнародні організації працюють над питаннями правового регулювання ШІ?
- Як штучний інтелект може вплинути на цифровізацію державного управління?
- Які основні ризики застосування ШІ у правозастосуванні?
- Як забезпечується правова відповідальність за рішення, ухвалені системами ШІ?
- Які перспективи розвитку законодавчого регулювання штучного інтелекту в Україні та світі?

ЗМІСТ

<u>1. ВСТУП</u>	3
<u>2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ</u>	4
<u>3. ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ</u>	6
<u>4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА</u>	23
<u>5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ</u>	23
<u>6. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ</u>	31